

vanju.

»Cerkev s svojimi obredi zajame večino«. Zraven pa tudi transcendentalne meditacije. Prvo žarno pokopališko obzidje v Lescah.

Tretji del razstave je *Strah in nadloge desetletja*.

Kritično spraševanje z pridihom utemeljene nega pesimizma.

Vetrolom 10. februarja 1984.

Steklina.

Prometne nesreče, samomori. Nikotin, alkohol, mamila.

Propadanje gozda. Onesnaženje voda. Smetišča. Čistilne naprave.

Se še spomnite bonov za razno blago?

Stavke.

Pa Metod Trobec, preddvorski roparji.

Vse te ugotovitve, podatke nam je Nada pregledno predstavila v katalogu, ki ga je prijetno oblikoval Nejc Slapar.

Prednosti muzejske pripovedi.

Vse zgoraj našete ugotovitve srečamo na razstavi materializirane v izdelkih, dokumentih, medaljah, pogrinjkih, tiskih, fotografijah. So impresiven prerez, ki nas opogumlja, nam dokazuje, da smo sposobni ustvarjalci, krizi vnemar.

Razstava je prijetno gledljiva. S tudi atraktivnimi zanimivostmi.

Ste že videli rumeno pogačo z Žirovskega vrha?

Ali zlato olimpijsko medaljo Alenke Cuderman?

Ali medaljo kuharja Janeza Lenčka?

Pogrinjek iz vile Bled?

Loke Franca Oblaka?

Ali, kakšno je zdravo, kakšno obolelo in kakšno propadlo drevo?

Poznate ptičje gnezdo, pri katerem si je ptič pri gradnji na debelo pomagal s plastičnimi odpadki?

Vzorec trde droge, marihuane (ki so ju resda na razstavi videli le maloštevilni, saj so tako prvi kot drugi eksponat ekspeditivno izmaknili)?

II. MUZEJSKI INFORMACIJSKI CENTER

Gorenjska je geografsko-politični pojem. Verjetno je, da bo v slovenski državni skupnosti dobila pokrajinske atribute. Ali si lahko privošči razstavišče o sebi?

Razstava Nade Holynski o Gorenjski v osemdesetih letih je lahko imenitno izhodišče za dokumentarno-informacijski center, v katerem bomo razvijali kritičen odnos do lastne sodobnosti, do analize razvojni poti. S sodelovanjem v takem medijskem inštitutu muzej bistveno prispeva k svojemu preoblikovanju iz muzeja-deponije v muzej-informacijski filter, ki sedanost prerisuje v preteklost in ji nudi oporo za nakazovanje prihodnosti.

Opomba: Vsi citati so iz besedila Nade Holynski v razstavnem katalogu.

Jože Dežman

NARODNA ČITALNICA KAMNIŠKA

Razstava kamniškega muzeja
(16. maj do 9. junij 1991)

»Vse za blagor domovine.« Kako le zveni v današnji čas (pred kresnim dnevom 1991) izvezeno geslo na banderu Narodne čitalnice kamniške – s pridihom stoletne minulosti in z realnostjo polducata državnih tvorb, ki so jih slovenske dežele preživele od tistih dob. In kje je odmev prisege ... »za samostojnost... moje domovine Republike Slovenije?« V nekdanjih dneh ali v sedanjosti?

Razstava v avtentičnem okolju čitalniških prostorov Društvenega doma v Kamniku (nad današnjo kavarno Veronika) je nudila ob nostalgicnem spominu na čitalniške narodne besede tudi lep prikaz kamniške kulture od šestdesetih let 19. stoletja do prve svetovne vojne. Vsebinsko mikaven prostor je z oblikovne plati nudil pogled na estetsko postavljeno razstavo: elegantno uokvirjeni drobni originali (fotografije) na temnih podlagah so

spregovorili posameznemu obiskovalcu, celotni prostor pa je bil naglašen s povečanima likoma kamniških amaterskih igralcev in fotografijo odra, pred katero je par stolov z rekviziti dopolnjevalo predstavo. Še klavir, knjige kamniške čitalnice in »oprema« kamniškega salonskega orkestra so pripovedovali o kamniški kulturi v okviru čitalnice v zanesenosti narodnostnega dela pred prvo svetovno vojno.

Prav tako eleganten in kar prikupen je razstavni katalog, ki je skupaj z zloženko in vabilom (oblikovanje M. Licul) oblikovno naglašen s podobo čitalniškega prapora, ki ga srečamo tudi na razstavi. Precej ilustrativnega gradiva z razstave je prinesel katalog razstave (*Narodna čitalnica v Kamniku od šestdesetih let 19. stoletja do prve svetovne vojne, Kamnik: Kulturni center, 1991, 64 str.*), ki pa ima med omenjenimi platnicami še razpravo avtorice

razstave Zore Tavčar, kustodinje kamniškega muzeja. V njej je s pomočjo še svežih, neobdelanih arhivskih dokumentov (kakor omenja z zadovoljstvom v uvodu) odstrla delovanje kamniške narodne čitalnice, od njenega nastanka (1868) do zadnjih let avstroogrške monarhije, ko je postala le še koordinator različnih društvenih prireditvev. Kot se poučimo tudi iz literature, ki jo navaja avtorica in obsega 24 del, so o čitalnicah in društvih na Slovenskem že pisali, posebej o gorenjskih (in kamniških) kulturnih društvih Majda Zontar, razprava v katalogu pa je vedenje o tej temi razširila posebej na osnovi kamniškega občinskega arhiva v Zgodovinskem arhivu Ljubljana. Po uvodnem prikazu nastajanja čitalnic od 60-ih let prejšnjega stoletja naprej beremo nato o nastanku kamniške čitalnice, ki ustreza nemškemu opisovanju nastajanja čitalnic: »Slovenski odvetnik se preseli v mesto (1866 odpre tu svojo pisarno dr. Valentin Precv), vzame nekaj slovenskih faliranih študentov za pisarje, nastavi slovenskega koncipijenta (tu je Simon Jenko) in to je že temeljni kamen za agitacijski komite. Ustanovi se čitalnica ...«

A čitalnica, to v slovenskem duhu delujoče bralno društvo in ustanova za družabna srečanja z glasbo, petjem in igrami, ni imela pri uveljavljanju slovenščine lahkega dela, saj se omenja leta 1869 povečini nemška konverzacija. Na besedah in veselicah, ki so ostale osnovna dejavnost čitalnic, so se posvečali petju domoljubnih pesmi (iz čitalniškega pevskega zbora se je 1882 razvilo pevsko društvo Lira) in gledališkim igram, povečini veselim enode-

jankam. Te v seznamu navaja katalog.

V 70-ih letih se je omenjala ideja o združitvi Narodne čitalnice in nemškega Bralnega društva, ki je delovalo do 1882. Nasprotja med katoliško in liberalno stranjo v dotlej enotni čitalnici so bila vidna od 80-ih let, ko je postal župan liberalno usmerjeni dr. Maks Samec, med leti 1883–86 tudi predsednik čitalnice. V devetdesetih letih je postala čitalnica liberalno društvo, socialna struktura članstva (teh je bilo 80, tudi do 100) pa se je spremenila. Čitalnica je bila tudi začetnica javne knjižnice v Kamniku, saj so leta 1906 tako preoblikovali svojo društveno knjižnico. Kamniška narodna čitalnica je prišla leta 1908 tudi do svoje stavbe: tedaj so odprli Društveni dom: »narodu in prosveti«, kot je pričal napis na njem, v njenem okviru pa sta delovala tudi Dramatični odsek in Kamniški salonki orkester. Prvotni narodno prebudni značaj čitalnice je po letu 1918 izgubil.

Razstava o družabnosti, kulturnem delovanju, narodnostnem navdušenju v Kamniku v okviru Narodne čitalnice od leta 1868 do prve svetovne vojne bi lahko stalno razveseljevala obiskovalce – morda obogatena z glasbo kamniškega orkestra ali pesmijo Lire – v kakšnem kotičku muzeja na gradu Zaprice, kot pričevanje o mikavnem delu zgodovine Kamnika. K sreči pa kar prekratka predstavitev čitalnice v razstavišču Veronika prihaja do nas vsaj v katalogu, ki sodi v vrsto uspešnih publikacij majhnega, a delovnega kamniškega muzeja.

Branko Šuštar